

Udviklingen i Englands Landbrug i de senere Aar.

Foredrag af Docent V. E. Maar i det kgl. Landhusholdningsselskab
d. 30. Marts 1887.

Mine Herrer. Naar jeg tillader mig at bede om Deres Opmærksomhed for nogle Bemærkninger om Udviklingen i Englands Landbrug i de senere Aar, støtter jeg mig navnlig paa den store Betydning, som Englands Landbrug i en Aarrække har haft for Danmark, baade fordi vi i England have Hovedmarkedet for det danske Landbrugs Produkter, og altsaa i det engelske Landbrug en Konkurrent, paa hvem vi stadig maa være opmærksom, og fordi det engelske Landbrug paa mange Omraader har staaet som et Mønster for os saavel som for andre Lande. Jeg har det Haab, at den Betydning, som det engelske Landbrugs Udvikling saaledes utvivlsomt har for det danske Landbrug, ja man kunde sige for hele Landet, vil knytte nogen Interesse til den i sig selv maaske meget ufuldkomne Fremstilling, som jeg er istand til at gjøre deraf. Anledningen til at jeg har den Ære at kunne holde et Foredrag her i Landhusholdningsselskabet er, at jeg i Foraaret og Sommeren 1886 foretog en Rejse i England. til hvilken jeg modtog en pekuniær Understøttelse fra Selskabet, og jeg tillader mig at benytte Lejligheden til at aflægge min bedste Tak herfor.

Jeg gaar i de efterfølgende Bemærkninger ud fra, at det engelske Landbrug i sine almindelige Træk er

bekjendt for denne Kreds, saaledes som det efterhaanden er bleven udviklet i det sidste 100 Aar med sit gjen-nemførte Vexelbrug, den inderlige Forening af Produk-tionen af Kjød og Hvede, de fortrinlige Kvægracer, det store Udbytte osv. Der foreligger jo adskillige systema-tiske Beskrivelser deraf nogle Aar tilbage ogsaa paa Dansk, ligesom den landøkonomiske periodiske Presse og selv Dags-pressen med Opmærksomhed følger det engelske Landbrug.

Jeg har da søgt at fremdrage nogle Sider af de senere Aars Udvikling, som jeg mente at kunne tillægge særlig Interesse for danske Forhold, og navnlig havt Opmærksom-heden henvendt paa den Periode, som er fulgt efter Fjer-nelsen af det engelske Landbrugs Beskyttelse ved Midten af Aarhundredet, og da atter særlig paa den sidste Snæs Aar, om hvilke de bedste Oplysninger foreligge.

Jeg skal først give nogle Bemærkninger om **Landbru-gets rent tekniske Side, de praktiske Fremgangsmaader.** Saavidt jeg har kunnet erfare, er der paa dette Omraade kun indført faa Forbedringer af gjennemgribende Betydning i det engelske Landbrug i den sidste Menneskealder. Jeg fik dette Indtryk overalt paa min Rejse ved at sammen-holde mine Iagttagelser med den Forestilling, man faaer af Litteraturen om det engelske Landbrug en Menneskealder tilbage, særlig fra Cairds og de Lavergnes bekjendte Be-skrivelser deraf, og jeg kan tillige her støtte mig paa en almindelig anerkjendt Autoritet Sir James Caird. Un-der en Samtale med ham, bad jeg ham sige mig i Kort-hed, hvilke vigtige nye Fremgangsmaader man havde ind-ført, siden han i 1851 skrev sin bekjendte Beretning om det engelske Landbrug. Han svarede mig, at med Und-tagelse af Indførelse af Mejemaskiner og Damppløve vidste han intet af Betydning at fremhæve, og med Damppløj-ningen gik det endda smaat nok.

Hvad nu Mejemaskinerne angaa, saa ere de jo nu vel kjendte ogsaa herhjemme, og saa vidt mig bekjendt følge vi i denne Henseende ret godt med. Ogsaa de nyere

Former af selvbindende Mejemaskiner ere jo ifjor komne hertil.

Adskillige Landmænd i England, som havde benyttet saadanne selvbindende Maskiner i flere Aar, sagde mig, at de ret let lode sig anvende til Trods for deres meget sammensatte Konstruktion, og at den eneste alvorlige Vanskelighed var Anvendelsen af det Lærred uden Ende, som benyttes, og som gav Anledning til en Del Standsninger og Udgifter. I økonomisk Henseende laa der en ikke ringe Vanskelighed i deres store Pris og i den betydelige Udgift, der gik med til Bindemateriale. Skulde jeg ved de almindelige Meje- og Slaamaskiner fremhæve nogle iøjnefaldende Forbedringer ved Maskinerne paa de store Udstillinger, maatte det være en Simplifikation i Konstruktionen og en hensigtsmæssigere og mere samlet Anbringelse af Drivapparaterne og disses Indesluttelse i lukkede Hylstre.

Hvad Damppløjningen angaaer, fik jeg det Indtryk, at den i det Hele snarere var i aftagende end tiltagende Anvendelse i de senere Aar; man synes kun at være enig om dens Fordelagtighed paa de meget svære Jorder, som uden Dampapparatets Hjælp undertiden aldeles ikke kan bearbejdes, og paa de meget store Ejendomme.

Jeg kan ikke forlade Omtalen af Maskinerne uden med et Par Ord at fremhæve det stærke Indtryk, jeg har faaet af, hvorvidt Englænderne have bragt det i at spare Haandarbejde ved Anvendelse af Maskiner og en passende Anordning af det hele Arbejde. Man seer det f. Ex. ved Høberedningen, hvor man navnlig i det vestlige England, de permanente Græsganges typiske Land, har bragt det til kun at anvende meget lidt Haandarbejde; man slaar med Maskine, spreder Græsset med Maskine, river Høet med Høriver. Endelig anvender man ved Indkjørslen en Slags smaa Kjøretøjer med meget lave Hjul, maaske 1' i Diameter, paa hvilke Stakkene kunne væltes op ved Hjælp af en Dreng og en Hest, og de endelige Stakke til Opbevaring for Vinteren sættes da i selve

Hømarken. Til disse Stakke samles altsaa Høet ved Hjælp af de smaa omtalte Kjøretøjer og bringes op deri ved Hjælp af en Slags meget simple Elevatorer, hvor man anvender Hestekraft som Bevægkraft. Det synes, at man herved er naaet saa langt ned i Anvendelse af Haandkraft ved Høberedningen, som det i det Hele er muligt. Lignende Exempler kunde hentes fra andre Omraader, men man maa naturligvis herved holde for Øje, at Haandkraften i England er langt dyrere end hos os.

Den store og almindelige Udbredelse af Maskiner be-lyses bl. A. af den stærke Aftagen i Arbejdernes Antal, af den Omstændighed, at der næsten paa enhver større Gaard findes Dampmaskine, og endelig af den betydelige Stigen, der har fundet Sted i Antallet af de Mænd, der leve af at leje Maskiner ud, og i Antallet af deres Medhjælpere. Dette Antal var i Storbritannien ved 1850 kun omtrent 55, i 1881 derimod 4260.

De vaade Aar i England i Slutningen af 70erne have kaldet tillive en Række Bestræbelser for at finde Opbevaringsmetoder for Afgrøderne, ved hvilke man kunde blive mere uafhængig af Vejrliget. Disse Bestræbelser ere navnlig gaaede i to Retninger; dels har man stræbt at finde kunstige Tørringsmaader, dels har man gjort Forsøg med Opbevaring i grøn Tilstand af Foderafgrøderne, Ensilage eller Grønkuling. De førstnævnte Maader have været anvendte saavel ved Korn som ved Foderplanter, og gik dels ud paa ligefrem Tørring ved kunstig Varme, dels paa at bringe Afgrøderne tidlig i Stak og holde Gjæringsvarmen nede samtidig med at fremme Tørringen ved at suge Luftstrømme gennem Stakkene. Disse Maader har jeg andet Sted havt Lejlighed til at referere, og da de desuden igjen synes at være forladte som mindre hensigtsvarende, skal jeg ikke opholde mig videre derved, men fremsætte et Par Bemærkninger om Grønkulingen til Belysning af denne Sags Standpunkt i det engelske Landbrug i Øjeblikket.

Englænderne have med deres sædvanlige Energi kastet sig over Forsøg med Grønkulingen, og den var fyldig repræsenteret paa det engelske Landhusholdningsselskabs Udstilling i Norwich 1886. Foruden de forskjellige Fabrikanters Udstilling vedrørende denne Sag, var der en Udstilling fra en særlig Forening for Ensilage, som har dannet sig i Anledning af denne Sag, og som havde sit eget Lokale og Repræsentant paa Mødet.

Nogle Talstørrelser ville maaske bedst kunne belyse Grønkulingens nuværende Udbredelse i det engelske Landbrug (Tabel I). Der har været en ret betydelig Tiltagen i Antallet af Siloer i det Hele taget i England i Aaret 1886,

Tab. I.

Antal af Siloer og deres Rumfang i Storbritannien
1885 og 1886.

	Antal.		Rumfang i engelske Kubikfod.		Gjennemsnitsrumf. i engelske Kubikfod.	
	1886	1885	1886	1885	1886	1885
England	1326	963	3.791088	2.691551	2859	2795
Wales	63	59	165433	149352	2626	2531
Skotland	216	161	604213	472203	2797	2933
Ialt i Storbritannien..	1605	1183	4.560734	3.313106	2842	2801

idet Antallet i dette Aar er forøget med omtrent 350. Der var 1885 knap 1000 Siloer i England og 1886 noget over 1300. Dette er jo ret anseelige Tal, om end naturligvis meget ringe i Sammenligning med det hele Antal Jordbrug. Det er imidlertid sandsynligt, at de allerfleste af disse Siloer kun ere rene Forsøg, idet deres Størrelse gennemsnitlig er ringe, kun henved 3000 Kubikfod, de største angives at være omtr. 50,000 Kubikfod; men fradrages disse større Siloer, bliver Gjennemsnitsstørrelsen jo endnu mindre for det store Antal. Jeg har anslaaet

det hele Rumfang af Siloer for England til at svare til Afgrøden af 7—8000 Tdr. Land med Grønafgrøde. Hvilken Indflydelse den nyere og billigere Maade ved Opbevaringen af Grønfoder i sammenpressede Bunker ovenpaa Jorden vil faa, ligger vistnok endnu ikke klart for. I Skotland var der i 1885 161 Siloer, i 1886 216; deres Gjennemsnitsstørrelse var omtrent som i England.

Jeg skal dermed forlade denne Side af Landbruget og gaa over til **Landbrugets Forhold i Almindelighed**, og jeg ønsker her at fremdrage Bevægelserne i den agerdyrkende Befolknings Antal, i Priserne paa Landbrugsprodukterne, Forandringerne i Arealets Benyttelse, i Kreaturstyrken, Krisen i det engelske Landbrug i den sidste halve Snes Aar og endelig de vigtigste af de Midler, der ere foreslaaede eller satte i Værk for at ophjælpe det engelske Landbrug i de senere Aar.

Bevægelsen i Antallet af den agerdyrkende Befolkning.

En Aftagen i Antallet af Personer, beskjæftigede ved Landbruget, viser sig meget iøjnefaldende i den sidste Snes Aar, og Nedgangen træffer baade selvstændige Jordbrugere og Arbejdere, men som det var naturligt at vente mest Arbejderne. Nedgangen i Antallet af selvstændige Jordbrugere kan ikke godt skyldes andet end en Sammenlægning af Avlsbrug og i ringere Omfang den Omstændighed, at Gaarde, der have været drevne af Forpagtere ere overgaaede til Ejerne selv og nu drives af Bestyrere; dette sidste bekræftes af den Omstændighed, at der er en Tiltagen i Bestyrernes Klasse, den eneste af Underafdelingerne i Landbrugsklassen, der er bleven forøget. Den omtalte Bevægelse vil sees mere i Enkelthederne af Tabel III. Antallet af selvstændige Jordbrugere var ialt aftaget med 26,000, af Landarbejdere og Tyende med 316,000 eller omtrent 30 pCt. Nedgangen i de selvstændige Landmænds Antal hidrører mest fra det sidste

Tab. III.

	Mænd og Kvinder tilsm.	
	1861	1881
Selvstændige Jordbrugere.	250000	224000
Sønner af Jordbr. o. L. . .	92000	75000
Bestyrere	16000	19000
Landarbejdere, Tyende . . .	1.164000	848000
Faarehyrder, Røgttere	26000	23000

af de 2 Tiaar, i hvilken den store Krise falder, medens Nedgangen i Arbejdernes Antal var størst i det første Tiaar. I Perioden 1871—81 har Nedgangen i Antallet af selvstændige Landmænd været størst i de Provinser, hvor Korn dyrkningen har været fremherskende, altsaa de østlige Provinser, og det ligger nær at sætte den i Forbindelse med de nedadgaaende Hvedepriser, som kan have ført mange Landmænd her til at opgive deres Bedrift og trække sig tilbage eller udvandre.

Hvad angaaer Nedgangen i Arbejdernes Antal i samme Periode kunde man være tilbøjelig til at antage, at den hovedsagelig hidrørte fra, at betydelige Arealer vare udlagte til Græs; en saadan Aarsagsforbindelse lader sig dog ikke eftervise; der er tvertimod Forhold, der tale derimod, idet f. Ex. Nedgangen i Landarbejdernes Antal i de forskjellige Dele af Landet ikke staaer i Forhold til Størrelsen af det Areal, der i disse forskjellige Dele er udlagt til Græs, men der er ofte størst Nedgang i Arbejdernes Antal, hvor der er udlagt mindst Areal til vedvarende Græs og omvendt.

Grunden til Nedgangen i Landarbejdernes Antal maa søges i flere forskjellige Retninger. Den stedse tiltagende Udbredelse af arbejdsbesparende Maskiner og det Middel, som disse have tilbudt Landmændene under den sidste halve Snes Aars vanskelige Forhold, har vistnok været en

Hovedsag; en anden maa vistnok søges i en Række gode Aar for Industrien, som har lokket Arbejderne til Byerne. At Forøgelsen i det vedvarende Græsareal skulde have havt en betydelig Indflydelse paa Landarbejdernes Antal er jeg ikke tilbøjelig til at antage; Forandringen i Arealets Benyttelse synes mig ikke stor nok til at retfærdiggjøre denne Antagelse.

I samme Periode (1861—81) har der været en stærk Stigen i Antallet af Personer, beskjæftigede ved de vigtigste andre Erhvervsgrene Forholdenes Udvikling kan ogsaa belyses noget ved Landbefolkningens Antal sammenlignet med Bybefolkningens, men man maa derved erindre, at en meget stor Del af Landbefolkningen har andre Erhvervsgrene end Landbrug.

For hver 100 Personer af Landbefolkning var der i	
1861:	165 Bybeboere,
1871:	184 —
1881:	199 —

Medens Landbefolkningen i de 20 Aar er voxet med 1 Million, er Bybefolkningen voxet med omtrent 5 Mill.

Priserne paa Landbrugsprodukter.

En overordenlig stor Rolle spiller naturligvis Priserne, og jeg har derfor ment, at en Betragtning af Priserne i de senere Aar vilde være af Betydning ved Forklaring af Bevægelserne i det engelske Landbrug, saa meget mere som det maa have særlig Interesse at se den Indflydelse, som Fjernelsen af Beskyttelsen for Landbruget ved Aarhundredets Midte har havt paa Priserne.

Da Angivelse om Hvedepriserne i England for et længere Tidsrum netop ere faldne mig i Hænderne, har jeg omsat dem til dansk Maal og Vægt og anført dem paa Tabel IV, da de mulig kunde have Interesse for En og Anden. Jeg skal imidlertid med Hensyn til Bemærkningerne om Hvedepriserne holde mig til Tiden efter Kornlovens Ophævelse og blot supplere med nogle enkelte Be-

mærkninger om Priserne i Aarhundredets første Del, da de høje Priser i den Tid vistnok ogsaa have Betydning ved Forstaaelsen af Forholdene med Hensyn til Hvededyrking i England i de senere Aar.

Efter at Hveden i den sidste Del af det 18. Aarhundrede har holdt sig i længere Tid ved noget over 20 Kr. pr. Td., kommer i det sidste 5 Aar af forrige Aarhundrede en stærk Stigen, som fortsættes en Snes Aar ind i dette Aarhundrede, og som altsaa omtrent falder sammen med Englands Krige mod Frankrig, særlig mod Napoleon. I Gjennemsnit for det sidste 5 Aar af det 18. Aarhundrede naaer Hveden henved 30 Kroner, 1800 koster den 49 Kr., 1801 52 Kr. og naaer 1812 den højeste Pris 55 Kr. I Gjennemsnit for hvert af de første Femaar af dette Aarhundrede er Prisen henholdsvis 37, 37, 45 og 35 Kr. De høje Priser paa denne Tid faaer, i Forbindelse med de mange Bestræbelser for at forbedre Landbrugets

Tab. IV.

Hvedepriser i England 1641—1885.

	Kroner pr. 1 dansk Tønde.		Kroner pr. 1 dansk Tønde.		Kroner pr. 1 dansk Tønde.		Kroner pr. 1 dansk Tønde.
1641—49	26	1700—09	15	1790—94	22	1850—54	21
1650—59	20	1710—19	19	1795—99	29	1855—59	25
1660—69	19	1720—29	16	1800—04	37	1860—64	22
1670—79	19	1730—39	14	1805—09	37	1865—69	23
1680—89	16	1740—49	14	1810—14	45	1870—74	24
1690—99	22	1750—59	16	1815—19	35	1875—79	21
		1760—69	18	1820—24	25	1880—84	18
		1770—79	20	1825—29	27	1885	14
		1780—89	20	1830—34	25		
		1790—99	25	1835—39	24		
				1840—44	25		
				1845—49	23		

1800: 49 Kr. pr. 1 dansk Tønde.

1801: 52 — — —

8112: 55 — — —

Vilkaar og Metoder i denne Tid, Betydning ved at give Anledning til Opdyrkning af en Mængde Jord, som kun under extraordinære Forhold kunde opdrives til Hvededyrkning, og om hvilke man maatte forudsætte, at de ved stærkere nedadgaaende Konjunkturer maatte opgives igjen. Dette vil jo navnlig gjælde de lettere Jorder, af hvilke især i Norfolk netop paa denne Tid saa mange opdyrkedes. Derefter holder Priserne i de 5aarige Gjennemsnit sig omtr. ved 25 Kr., indtil Indførselens fuldstændige Frigjørelse ved Aarhundredets Midte. Denne Frigjørelse, Kornlovens Ophævelse m. m., bringer i lang Tid ikke den 5aarige Gjennemsnitpris ned med mere end et Par Kr., men man maa dog holde for Øje, at der omtrent samtidig begyndte en stærk Nedgang i Penges Værdi paa Grund af Guldmængdens Forøgelse. Større bliver Nedgangen i 1875—79, hvor Prisen kun er 21 Kr., og i 1880—84, da

Tab. V.

Kornpriser i England 1830—1885.

	Pris i Kr. pr. 1 dansk Td.		
	Hvede.	Byg.	Havre.
1830—34	25	15	10
1835—39	24	14	10
1840—44	25	14	9
1845—49	23	15	10
1850—54	21	13	9
1855—59	25	16	11
1860—64	22	15	10
1865—69	23	16	11
1870—74	24	17	11
1875—79	21	16	11
1880—84	18	14	9
1885	14	13	9

den gaaer under 20 Kr., og bliver saa lav, 18 Kr., at man maa gaa tilbage til 1760—69 for i en længere Periode at finde en lige saa lav Pris. Endelig gaaer den i 1885 ned til 14 Kr., for i 1886 igjen at begynde en lidt opad-

gaaende Bevægelse, der forhaabentlig ikke vil blive for kortvarig.

Prisberegningerne indtil 1829 ere foretagne af H. S. Bright og meddelte i det engelske Landhusholdningsselskabs Tidsskrift for 1856. Priserne for de efter 1829 følgende Aar skyldes en Opgjørelse af Gjennemsnitspriserne, der efter Underhusets Ønske er foretaget af *board of Trade*.

Priserne paa Byg og Havre (Tabel V), have været mindre Svingninger underkastede end Hvedepriserne, og der foreligger Udtalelser fra Sagkyndige om, at dette Forhold vil holde sig i nogen Tid, fordi den oversøiske Konkurrence paa dette Omraade er mindre farlig. Foruden den Omstændighed, at Svingningen i det sidste halve Hundrede Aar har været mindre, har Nedgangen ogsaa været betydelig mindre i de senere Aar, et Forhold, der jo for Byggens Vedkommende er af anerkjendt Betydning for os.

Priserne paa Oxekjød (Tabel VI) have i de sidste halvhundrede Aar været i nogenlunde jævn Stigen indtil Femaaret 1875—79, blot med en lille Nedgang i Tiaaret

Tab. VI.

Pris paa Hornkvæg og Faar paa Londons Kvægmarked.
Slagte vægt.

	Hornkvæg.				Faar.			
	Pris i Kroner pr. 100 danske Pund.				Pris i Kroner pr 100 danske Pund.			
	Ringere Varer.	3. Kl.	2. Kl.	1. Kl.	Ringere Varer.	3. Kl.	2. Kl.	1. Kl.
1840—44	38	43	48	53	41	46	51	56
1845—49	37	43	48	52	45	50	55	61
1850—54	34	40	45	49	41	45	51	55
1855—59	42	49	55	59	46	52	58	65
1860—64	43	51	57	62	48	56	64	69
1865—69	45	51	58	65	49	58	66	72
1870—74	51	59	68	72	55	64	73	78
1875—79	56	63	70	73	65	73	81	85
1880—84	54	61	69	71	67	74	81	85
1885	51	57	62	65	57	63	67	69

omkring 1850. I Femaaret 1880—84 er derimod en lille Nedgang, 1885 gaaer Priserne ned til i det Hele samme Højde som for en 10—15 Aar siden. 1886 er der igjen en Nedgang, omtrent 8 Kr. pr. 100 Pd. af bedste Varer. Prisnedgangen i de senere Aar siden Kulminationspunktet har været lidt større for bedste Varer end for de ringere.

I Priserne paa Faarekjød (Tabel VI) har der funden en noget lignende Bevægelse Sted som i Oxekjødpriserne; men der er dog nogen Forskjel. Prisstigningen for Faarekjødet har for det første været større; Priserne holde sig dernæst længere paa det høje Punkt, ja ere i 1880—84 endog lidt højere end 1875—79, da Oxekjødet kulminerede. Nedgangen i 1885 er lidt større end ved Oxekjødet for de ringere Kvaliteters Vedkommende og betydelig større for de bedre Kvaliteters Vedkommende. I 1886 er der igjen en Stigning for Faar med omtr. 4 Kroner pr. 100 Pd., mærkelig nok da Indførselen er 3—400000 Stkr. større i 1886 end i 1885; men den indenlandske Bestand er rigtignok samtidig gaaet ned med 1 Million. Ligesom Prisopgangen har været noget større for bedste Kvaliteter siden 1840—44, saaledes har ogsaa, som alt antydet, Nedgangen i 1885 været større for de bedste Kvaliteter.

Prisbevægelsen for Mælk (Tabel VII) følger omtrent Prisbevægelsen for Oxekjød; den kulminerer i 1875—79 og Nedgangen i det næste Aar er allerede ret betydelig, nemlig 5 Øre. I 1885 gaaer den yderligere 1 Øre ned.

Ved Uldprisen (Tabel VII) have vi derimod en helt anden Bevægelse. Prisen er højest ved Periodens Begyndelse 1840—44 og har de foregaaende Aar været endnu højere; der er derefter en stadig nedadgaaende Bevægelse, bortset fra et enkelt 5-Aar, hvis lave Tal dog maaske skyldes, at der ved den Tid er skeet Overgang fra Prisangivelsen fra spansk Uld til australsk Uld; 1885 er Prisen kun omtr. $\frac{1}{3}$ af hvad den var 50 Aar forud.

I Svinepriserne (Tabel VII) viser der sig Bevægelse i lignende Retning, som ved Priserne paa Hornkvæg

Tabel VII.

Pris paa Svin, Uld, Mælk.

	Svin. *)		Uld. Pris i Øre pr. Pd.	Mælk. Pr. Pot Øre.
	Pris i Kr. pr. 100 d. Pd.			
	Large Hogs.	Small neat Porkers.		
1840—44	50	56	185	19
1845—49	49	58	150	18
1850—54	41	50	116 **)	13
1855—59	47	58	143	16
1860—64	50	61	137	16
1865—69	50	57	122	19
1870—74	52	63	103	21
1875—79	54	61	103	24
1880—84	54	61	89	19
1885	45	52	75	18

og Faar, men Bevægelsen er mindre stærk, Priserne variere ikke saa stærkt. Ligesom for Faar staa Priserne for Svin endnu i 5-Aaret 1880—84 saa højt som i noget af de forudgaaende 5-Aar. Den Forskjel i Prisen mellem store og smaa Svin, som i de senere Aar er fremdraget saa stærkt herhjemme, viser sig temmelig konstant i de omhandlede 50 Aar, varierende fra 6—11 Kr. pr. 100 Pd. til Fordel for de mindre Svin.

Paa den anden Side har der i de senere Aar ogsaa i England været en meget betydelig Nedgang i Prisen paa de Produkter, som Landmændene skulle købe, saavel Produktionsfornødenheder, Ting, der skulle bruges i Bedriften, som egentlige Forbrugsgjenstande. Dette gjælder saavel Maskiner, kunstige Føderstoffer og Gjødningsmidler som Oliekager, Guano og Benmel samt Kløver og Græsfrø. Disse Artikler ere fra 1875 til 1885 faldne 15—30 pCt. Ligeledes ere de allerfleste Gjenstande, der anvendes i det daglige Forbrug, faldne i et lignende Forhold.

*) Slagtevægt.

**) Fra 1840—54 er Prisangivelsen for spansk Uld, for de senere Aar australsk Uld.

Jern er faldet 60 pCt., Træ ca. 25 pCt. Endelig ere Forpagtningsafgifterne faldne 15—30 pCt.; men denne Nedsættelse fordeler sig naturligvis meget forskjelligt, og mange Forpagtere have endnu ingen Nedsættelse faaet. At Hovedmassen af Landbrugere ere Forpagtere have i disse Tider været en Fordel, fordi Godsejerne dog ere tilbøjelige til at slaa af paa Afgiften dels af humane Hensyn, dels fordi det ofte stemmer med deres Fordel; ere Landmændene Selvejere og staa overfor en Kreditor, der hyppig er bunden til en ubarmhjertig Inddriven af den sidste Hvid, vil han ofte være langt uheldigere stillet end Forpagterne.

Det dyrkede Areals Anvendelse.

Det hele i Landbruget benyttede Areal (Tabel VIII og IX) er steget med omtrent 120 danske Kvadratmil fra 1867—70 til 1881—85, en Tilvæxt, der dels skyldes Indtagning af tidligere udyrket Land, men vistnok ogsaa for en Del den Omstændighed, at man ved de statistiske Meddelelser har taget mere og mere med i Angivelserne af Jord, der ligger i en Slags Overgangstilstand mellem øde Land og dyrket Land eller i tarvelige Bjerggræsgange.

Det vedvarende Græsareal er tiltaget med omtr. 165 danske Kvadratmil fra 1867—70 til 1881—85. Denne Tilvæxt skyldes vistnok for den største Del den tidligere omtalte Omstændighed, at man har indtaget eller medregnet flere Græsgangsarealer end før, men for en ikke ringe Del ogsaa en Nedgang i det til Korn og Bælgsæd benyttede Areal, idet dette Areal er formindsket med 60 danske Kvadratmil fra 1867—70 til 1881—85. Da man har tillagt denne Forøgelse i det vedvarende Græsareal en ganske særlig Betydning, sammenknyttet det med en stor Forøgelse i Kreaturbestanden, og i denne seet en stor Fare for vor Afsætning til England, forbeholder jeg mig senere at komme nærmere ind paa dette Spørgsmaal og fortsætter her for Sammenhængens Skyld den almindelige Oversigt over Forandringerne i Arealets Benyttelse.

Tabel VIII.

Areal benyttet til Landbrug i England.

	Millioner Acres.						
	Ialt	Ved- varende Græs.	Andre Af- grøder ialt	Korn- afgrø- der.	Rod- frugter og Grøn- afgrø- der.	Kløver, Græs o. l.	Brak og ube- nyttet Pløje- land.
1867—70	23,2	9,8	13,4	7,6	2,7	2,4	0,7
1871—75	23,9	10,2	13,7	7,6	2,8	2,7	0,6
1876—80	24,4	11,1	13,4	7,2	2,8	2,7	0,6
1881—85	24,8	12,0	13,8	6,8	2,7	2,6	0,7
1876	24,2	10,7	13,5	7,3	2,8	2,8	0,6
1877	24,3	10,9	13,5	7,3	2,8	2,8	0,6
1878	24,4	11,0	13,4	7,3	2,7	2,8	0,6
1879	24,5	11,2	13,3	7,1	2,7	2,7	0,7
1880	24,6	11,5	13,1	7,0	2,7	2,6	0,7
1881	24,7	11,7	13,0	7,0	2,7	2,5	0,7
1882	24,7	11,8	12,9	6,9	2,7	2,5	0,7
1883	24,8	12,0	12,8	6,8	2,6	2,6	0,7
1884	24,8	12,2	12,6	6,6	2,7	2,5	0,7
1885	24,9	12,2	12,7	6,6	2,7	2,8	0,5
1886	24,9	12,4	12,5	6,5	2,7	2,8	0,5

Det samlede Areal anvendt til andre Afgrøder end vedvarende Græs er aftaget med omtrent 45 Kvadratmile. De vigtigste Afgrøder, som sammenfattes herunder, ere Korn- og Bælgseadafgrøder, Rodfrugter, Kløver og Græs, og desuden er endnu herunder henført Arealet i Brak eller ubenyttet Pløjeland. Blandt disse Grupper har den største Forandring været i Kornsorternes Areal, og blandt disse er det atter Hvedearealets Aftagen, der er mest fremtrædende. Nedgangen her fra 1867—70 til 1881—85 udgjør 60 Kvadratmil, 5—6 Gange saa meget som Danmarks Hvedeareal i 1881. Bygarealet er omtrent det samme i 1881—85 som i 1867—70, medens der i den mellemliggende Periode har været en Forøgelse. I Arealet med Hestebønner og Ærter er der en Nedgang, med 7 Kvadratmil for hver af disse Afgrøder, for

Havren derimod er der en Tiltagen af omtr. 7 Kvadratmil; det maa dog bemærkes, at medens Arealet med Bøner og Ærter har været temmelig uforandret i de senere Aar, har der for Havrens Vadkommende været en betydelig Tiltagen i de enkelte Aar 1879—86, saaledes at Havrearealet 1886 var 20—30 Kvadratmil større end i 1879.

Tabel IX.

Areal med Kornsorter og Bælgsæd i England.

Aar.	Millioner Acres.				
	Hvede.	Byg.	Havre.	Hestebønner.	Ærter.
1867—70	3,3	1,9	1,5	0,5	0,3
1871—75	3,3	2,0	1,4	0,5	0,3
1876—80	2,8	2,1	1,5	0,4	0,3
1881—85	2,5	1,9	1,6	0,4	0,2
1876	2,8	2,1	1,5	0,5	0,3
1877	3,0	2,0	1,5	0,5	0,3
1878	3,0	2,1	1,4	0,4	0,3
1879	2,7	2,2	1,4	0,4	0,3
1880	2,7	2,1	1,5	0,4	0,2
1881	2,6	2,0	1,6	0,4	0,2
1882	2,8	1,9	1,5	0,4	0,2
1883	2,5	1,9	1,7	0,4	0,2
1884	2,5	1,8	1,6	0,4	0,2
1885	2,3	1,9	1,6	0,4	0,2
1886	2,2	1,9	1,8	0,4	0,2

For de paa anden Maade benyttede Arealer ere Svingningerne mindre. For Rodfrugter og grønne Afgrøder, af hvilke Rodfrugter dog udgjøre den aldeles overvejende Del, er der ingen større Forskjel paa 1867—70 og 1881—85. I den mellemliggende Tid har der derimod været en Forøgelse. For Brakarealet er der heller ingen Forandring af større Betydning paa de to nysnævnte Perioder; i den mellemliggende Periode var Brakarealet noget mindre.

Arealet med Kløver og Græs (heri ikke indbefattet vedvarende Græs) var 1881—85 omtrent 15 Kvadratmil

større end i 1867—70; i den mellemliggende Periode havde det været endnu noget større.

Blandt de Tanker, som i de seneste Aar have været fremme i England, har ogsaa været Tanken om at bringe større Udbytte ud af Jorden ved Handelsplanter, skjøndt Forholdene i England i det Hele maa siges at være mindre egnede for disse; det var et af Mr. Jenkins sidste Arbejder at foretage Rejser og Undersøgelser til Belysning af Tobaksdyrkingen, med hvilken der er foretaget en Del Forsøg; men hele denne Sag er jo lige i sin Begyndelse. Arealet med Handelsplanter har i den sidste Snes Aar ikke undergaaet store Forandringer, det var i Begyndelsen af Perioden 81000 Acres, i Slutningen 73000 Acres. Det er væsentlig Hør og Humle, der optager dette Areal, og Aftagningen skyldes især Hørren, hvis Areal var gaaet ned til $\frac{1}{3}$ af, hvad det var ved 1867—70.

Arealet, der er anvendt til Haver, er efter de statistiske Oplysninger steget meget betydelig i Aarene 1873—1883; paa Grund af Vanskeligheden ved at faa nøjagtige Angivelser om saadanne smaa Arealer, vil man gjøre vel i ikke at stole alt for stærkt paa disse Angivelser, men det fremgaaer af flere Udtalelser, at den almindelige Mening blandt de Sagkyndige i denne Henseende stemmer med de statistiske Oplysninger. Jeg besøgte en Mand, som drev 75 Tdr. Land med Kjøkkenurter i Nærheden af London, og som havde faaet første Præmie ved en Konkurrence for saadanne Brug i Londons Omegn i 1879, og han sagde mig, at denne Maade at dyrke Jorden paa siden den omtalte Konkurrence var taget meget stærkt til, og havde bragt Priserne noget ned; men den fordrer betydelig speciel Indsigt og stor Kapital. Han betalte paa disse 75 Tdr. Land i den Tid, da jeg var der, Maj Maaned, 900 Kr. ugenlig i Dagløn.

I Korthed fremstillet er altsaa de vigtigste Forandringer i den omhandlede Periode: En betydelig Forøgelse af det hele dyrkede Areal, og en endnu langt betydeligere

Forøgelse af det vedvarende Græsareal, en betydelig Nedgang i Hvedearealet, en mindre betydelig Forøgelse i Arealet med saadanne Kjerneafgrøder, der anvendes væsentlig til Kreaturfoder (Havre, Bønner og Ærter under Et) samt en heller ikke betydelig Forøgelse i Arealet med kortvarigere Græsleje og Kløvermarker.

Grunden til Hvedearealets Indskrænkning ligger jo lige før: det er de lavere Hvedepriser. Mindre klart stiller Forholdet sig med Hensyn til de Afgrøder og Arealer, der benyttes til Ernæring af forskellige Husdyr.

Hvorledes er den store Forøgelse i det vedvarende Græsleje fremkommen? Dette Spørgsmaal kan næppe med fuld Sikkerhed besvares; det er jo naturligt at antage, at det Areal, hvormed de andre Afgrøder er formindsket, nu er anvendt til vedvarende Græs istedetfor til Sæd; men den Forøgelse, som kan hidrøre herfra, og som væsentlig skyldes Hvedearealet, i mindre Grad Bønne- og Ærtearealet, udgjør jo kun henimod 50 Kvadratmil; hvorfra skrive da de andre mere end 100 Kvadratmile sig? Det svarer i Størrelse til det Areal, hvormed det hele dyrkede Areal er forøget, og den simpleste, maaske ogsaa den sandsynligste Antagelse, er den, at den største Del af dette nye Areal netop er vedvarende Græs. Men den Mulighed er dog ikke udelukket, at det tildels kan være opstaaet ved ny Udlægning til Græs, medens de Arealer, der ere opførte som Forøgelse i det hele dyrkede Areal, i et tilsvarende Forhold ere indtagne til andre Afgrøder.

Hvad enten man vælger den ene eller den anden Anskuelse (mig forekommer den første den sandsynligste), vil vistnok en nærmere Betragtning vise, at denne store Forøgelse i Græsarealet ikke tyder saa stærkt paa en Tendens til Forøgelse af Husdyrholdet som antaget.

Forsaavidt Forøgelsen i Tallene for Græsarealet skyldes, at større Arealer af Bjerggræsgange o. L. ere medtagne i Angivelserne, er der jo ikke Tale om nogen virkelig Forøgelse; selv om den skyldes Indtagning af Græsgange under en vis højere Kultur end før, vil den heller næppe

betyde særdeles meget, da det, hvor Jorden i en lang Aar-række har været saa stærkt optaget som i England, næppe vil være særdeles værdifulde Arealer, der paa denne Maade ere tilgaaede.

Forsaavidt Forøgelsen derimod skyldes, at Arealer, der tidligere anvendtes til Sæd (Hvede), nu ere udlagte til Græs, maa man til den rette Forstaaelse vel lægge Mærke til to Ting. For det første vil det efter al Sandsynlighed være de sletteste Jorder, paa hvilke man først opgiver Hvededyrkningen; men netop paa disse Jorder har Hveden kun kunnet dyrkes ved Anvendelse af betydelig Gjødning og stort Kreaturhold med Tilskud af Kraffoder og stærk Dyrkning af Foderplanter, og det er ikke saadanne Strækninger, der ville give værdifuld Græsgang. Dernæst maa det erindres, at det at udlægge til Græs med Udsigt til godt Resultat er en Fremgangsmaade, som fordrer en ikke ringe Kapitalanvendelse dels i direkte Udgift, dels derved, at man efter det første Par Aar maa vente adskillige Aar, før Græsgangen bliver god. Det er nu ikke sandsynligt, at man i den meget trykkende Periode for det engelske Landbrug har havt Evne til at ofre Kapital til den nævnte Fremgangsmaade.

Heller ikke Forøgelsen i Arealet af Havren (som opvejer en Nedgang i Arealet af Bønner og Ærter) er meget foruroligende, da det er forholdsvis temmelig ringe, og da der desuden har funden en ikke ubetydelig Forøgelse i Hestebestanden Sted.

Kreaturbestanden.

I Kreaturbestanden (se Tabel X) i Storbritannien og Irland har der i den sidste halve Snes Aar funden temmelig stærke Svingninger Sted. I de sidste 5—6 Aar har der for Hornkvægets Vedkommende funden en betydelig Tiltagen Sted, som har givet Anledning til nogen Ængstelse med Hensyn til de Farer, som derved synes at true vor fremtidige Afsætning, og som har været Gjenstand for

en Del Omtale i Pressen. Jeg skal i Korthed gennemgaa de forskjellige vigtigste Grupper af Kreaturer og derefter fremsætte nogle særlige Bemærkninger om Hornkvæget, som er den Gruppe, hvis Tiltagen synes et være mest betænkelig for os.

Ved Betragtningen af Bevægelsen i de sidste Aar maa man holde for Øje, at de sidste 5 Aar af 70erne og de første Aar af 80erne vare meget slette Aar for Landbruget, og at Kreaturbesætningerne i disse Aar aftog stærkt, dels fordi Forpagterne manglede Kapital, dels ligefrem ved Dødsfald paa Grund af smitsomme Sygdomme.

Tabel X.

Kreaturbestand i de forenede Kongeriger 1867—1886.

	Millioner Stkr.				Ind- bygger- antal i Millioner.	Kreatur- styrke pr. 1000 Mennes- sker
	Horn- kvæg.	Faar.	Svin.	Samlet Kreatur- styrke.		
1867—70	9,03	34,12	3,52	13,32	30,83	432
1871—75	9,03	33,10	3,73	14,19	32,19	441
1876—80	9,86	31,01	3,51	13,93	33,93	411
1881—85	10,23	28,63	3,74	14,03	35,63	394
1876	10,00	32,26	3,73			
1877	9,73	32,22	3,98			
1878	9,76	32,57	3,77			
1879	9,96	32,24	3,18			
1880	9,87	30,24	2,86			
1881	9,91	27,90	3,15			
1882	9,83	27,45	3,06			
1883	10,10	28,35	3,99			
1884	10,42	29,38	3,91			
1885	10,87	30,09	3,69	14,80	36,33	407
1886	10,87	28,96	3,50	14,65	36,50*)	401

Hestene have mindre direkte Interesse for os; deres Antal har været i Tiltagen i den sidste halve Snes Aar, saaledes at Antallet 1886 var omtrent 100000 større end i 1875 og omtr. 30000 større end i 1877.

Antallet af Hornkvæg har i det Hele været i Til-

tagen siden 1867 med nogle enkelte Aars nedadgaaende Bevægelse. Det steg fra 1867—70 fra 9 Millioner til henved 10 Millioner i Gjennemsnit fra 1871—75. I de daarlige Aar 1876—80 var der Nedgang, dog kun henved 100000. Derpaa kommer igjen en Stigning, saa at Antallet 1881—85 er henved $\frac{1}{2}$ Million større end i den foregaaende Periode, og Antallet i 1885 er meget nær ved at være en Million større end i 1881. I 1886 er der derimod Standsning, og Antallet er kun en Ubetydelighed større end i 1885.

Faarenes Antal har været i nogenlunde jævn Nedadgaaen. 1867—70 var det 34 Millioner, i næste 5-Aar aftog det med 1 Million, i næste 5-Aar endog med 3 Millioner. Forholdet var imidlertid saaledes, at Antallet var lavest i Begyndelsen af dette sidste 5-Aar 1881—85 og højest i det sidste af disse Aar, men i 1886 var der atter en betydelig Aftagen, nemlig omtrent 1 Million.

Svinenes Antal har ikke været saa store Svingninger underkastet som Faarenes. Fra $3\frac{1}{2}$ Million i 1867—70 steg det med $\frac{1}{4}$ Million i det næste 5-Aar, gik i det næste igjen $\frac{1}{4}$ Million ned og derpaa atter i 1881—85 $\frac{1}{4}$ Million op. I 1885 var det lidt mindre end Gjennemsnittet for Perioden og i 1886 var det $\frac{1}{4}$ Million mindre end Gjennemsnittet og altsaa ikke større end Antallet 1867—70.

For at tilvejebringe et nogenlunde brugeligt Fællesmaal for den samlede Forandring i Kreaturbestanden, har jeg beregnet Kreaturbestanden af Hornkvæg, Faar og Svin tilsammen ved at sætte 1 Stk. Hornkvæg = 10 Faar = 4 Svin; der kan indvendes meget mod disse Tal, men da der her kun er Tale om Sammenligning, hvorved er benyttet ensartet Reduktion, ville Manglerne gjøre sig mindre gjældende.

Den samlede Kreaturstyrke af Hornkvæg, Faar og Svin er i 1867—70 $13\frac{1}{3}$ Million, stiger i det næste 5-Aar med rigelig $\frac{3}{4}$ Million, aftager i det for Husdyrholdet saa uheldige 5-Aar 1876—80 med $\frac{1}{4}$ Million. Gjennemsnittet

*) Ansat efter Skjøn.

for det næste 5-Aar 1881—85 viser kun et ubetydeligt større Antal end det foregaaende; dette hidrører fra, at de uheldige Aar varer ved ind i Begyndelsen af 80erne, og Nedgangen i Antallet af Faar er meget stor i disse Aar, medens Opgangen i Hornkvægets Antal først ret tager Fart mod Slutningen af Perioden. 1885 er Kreaturstyrken imidlertid $\frac{3}{4}$ Million større end Gjennemsnittet og $1\frac{1}{2}$ Million større end den første Periode 1867—70. I 1886 er der en Nedgang, væsentlig hidrørende fra Aftagen i Faarenes Antal.

Hvilken Betydning har nu denne Tiltagen med Hensyn til vor Indførsel i England? Æmnet er for stort til her, lejlighedsvis at kunne gives en blot nogenlunde udtømmende Behandling, men jeg kan dog ikke afholde mig fra at fremsætte nogle orienterende Bemærkninger derom. Foruden selve dette Forhold er der 2 andre, som især faa Betydning, Indførselen og Befolkningens Forbrug, og som derfor samtidig maa betragtes. Indførselen skal jeg senere komme til at omtale.

Paa dette Sted skal jeg blot gjøre nogle Bemærkninger med Hensyn til Forbruget, for saa vidt det kan finde Udtryk ved Befolkningens Antal. I denne Henseende stiller da Forholdene sig gunstigere for os, end det synes ved et Blik paa den absolute Tilvæxt i Kreaturstyrken. Befolkningens Antal i den 20-aarige Periode, her er Tale om, er steget meget stærkt, med mere end det 3-dobbelte af Danmarks hele Befolkning, med 6 Millioner. For nærmere at belyse Forholdet mellem Befolkningens Antal og Kreaturstyrken, har jeg beregnet Gjennemsnitsantallet af Indbyggere for de 4 forskjellige Perioder og for 1885 og 1886. Disse Tal har jeg stillet overfor Gjennemsnitsantallet af Kreaturstyrken og beregnet denne for 1000 Individuer af Befolkningen (Tab. X.). Det viser sig, at Kreaturstyrken pr. 1000 Individuer er størst 1871—75, en halv Snes større, end i den foregaaende Periode. I den slette Periode 1876—80 gaaer den ned med 30, i den sidste Periode 1881—85 er den endnu 15 lavere end i den nærmest foregaaende.

I Slutningen af 1881—85 er det jo imidlertid, der foregaaer en saa stærk Stigen, hvilket ogsaa viser sig paa Tallene; dette er i 1885 407, noget højere end Gjennemsnittet, men dog ikke saa højt som i den alleruheldigste Periode og betydelig under Tallene i 1867—75. I 1886 er der igjen en Nedgang til 401. Da jeg ikke har havt tydelige Angivelser at støtte mig til med Hensyn til Indbyggerantallet i 1886, har jeg konstrueret dette noget vilkaarligt, men saaledes, at jeg maatte antage, at det snarest blev for lille, da dette vilde give de mindst bestikkende Resultater; jeg har ansat det til $36\frac{1}{2}$ Million, hvorved der kun er regnet halv saa stor aarlig Tilvæxt, som har funden Sted i de senere Aar.

En særlig Interesse knytter sig fra et dansk Standpunkt til de Forandringer, der have fundet Sted indenfor Hornkvægets Gruppe (se Tabel XI). De statistiske Oplysninger give Meddelelse om 3 Hovedafdelinger indenfor denne Gruppe: 1, Malkekøer og Kvier med Kalv. 2, Andet Hornkvæg paa 2 Aar og derover. 3, Andet Hornkvæg under 2 Aar, og jeg skal gjøre hver af disse Afdelinger til Gjenstand for nogle faa Bemærkninger. Desværre savnes Oplysninger om disse særlige Afdelinger fra Tiden før 1875. For Malkekøer og Kvier med Kalv har der i Tiaaret 1876—85 først funden en Nedgang Sted og derefter en temmelig pludselig opadgaaende Bevægelse. I Aarene 1877—84 er Tallet bestandig lavere end i 1876, og først i 1885 kommer et Tal højere end i 1876, nemlig 3.97 Millioner mod 3.78 i 1876, eller en Tilvæxt af ca. 200000 Stkr. I 1886 er der ingen Forøgelse af Betydning. Sammenligner man nu disse Tal med Folketallet paa lignende Maade, som jeg tidligere har angivet, finder man, at der i Perioden 1881—85 er 106 Malkekøer pr. 1000 Mennesker mod 110 i 1876—80, og selv i 1885 og 1886 efter den betydelige Tiltagen er der mindre end i 1876—80, nemlig 109 mod 110.

I Gruppen andet Hornkvæg paa 2 Aar og derover findes en noget lignende Bevægelse, men Nedgangen

er her stærkere, og Stigningen i Slutningen af Tiaaret minder stærk; først i 1886 faaes her samme Tal som i 1876, og Gjennemsnittet er mindre for det sidste 5-Aar end for det første. Sammenholdes Tallene med Folketallet, finder man, at der er 65 pr. 1000 Mennesker i 1881—85 mod 70 i 1876—80, og selv i 1886 naaes kun 69, i 1885 67.

Tabel XI.

Hornkvæg i de forenede Kongeriger 1867—1886.

	Millioner Stkr. Hornkvæg.				Stkr. Hornkvæg pr. 1000 Mennesker.			
	Malke- køer og Kvier med Kalv.	Andet Hornkv.		Ialt Horn- kvæg.	Malke- køer og Kvier med Kalv.	Andet Hornkv.		Ialt Horn- kvæg.
		2 Aar og derover.	Under 2 Aar.			Aar og derover.	Under 2 Aar.	
1867—70	—	—	—	9,03	—	—	—	293
1871—75	—	—	—	9,93	—	—	—	309
1876—80	3,73	2,36	3,78	9,86	110	70	111	291
1881—85	3,76	2,33	4,13	10,23	106	65	116	287
1876	3,78	2,50	3,72	10,00	—	—	—	—
1877	3,74	2,35	3,64	9,73	—	—	—	—
1878	3,71	2,36	3,69	9,76	—	—	—	—
1879	3,76	2,25	3,98	9,96	—	—	—	—
1880	3,64	2,33	3,89	9,87	—	—	—	—
1881	3,68	2,41	3,82	9,91	—	—	—	—
1882	3,68	2,28	3,87	9,83	—	—	—	—
1883	3,72	2,23	4,14	10,10	—	—	—	—
1884	3,76	2,31	4,35	10,42	—	—	—	—
1885	3,97	2,42	4,48	10,87	109	67	123	299
1886	3,97	2,53	4,87	10,87	109	69	120	298

I den 3die Afdeling, andet Hornkvæg under 1 Aar, er derimod en noget anden Bevægelse. Der er her vel en lille Nedgang i Aarene 1877 og 78, men derpaa kommer en ret betydelig Opgang, og Tallene holde sig gennem hele Perioden højere end i 1876, med en stærk Stigning navnlig fra 1883, saa at Gjennemsnittet for det andet 5-Aar er omtrent 350000 større end for det første,

og for 1885 endog 650000 større end i 1876. I 1886 er der igjen en Tilbagegang, ca. 100000. Sammenholder man disse Tal med Folketallet, viser det sig i Modsætning til de foregaaende Grupper, at der i den anden Periode er et større Antal pr. 1000 Mennesker end i den første, nemlig 116 mod 111, og i 1885 er det tilsvarende Tal endog 123; 1886 igjen et noget mindre Tal. Det maa jo imidlertid erindres, at den Periode, der her er gaaet ud fra ved Sammenligningen, har det næstlaveste Tal for den samlede Hornkvægsstyrke, og vilde man sammenligne med Perioden 1871—75, vilde man faa en ikke ubetydelig Tilbagegang for de 2 Grupper Malkekvæg og andet Hornkvæg, som langt overstiger Fremgangen i Antallet af unge Dyr, og faaer en saa meget større Betydning, som der her i Sammenligningen ikke er foretaget nogen Reduktion for de unge Dyr.

Hvad man kan slutte af denne Tiltagen i de unge Dyrs Antal, drister jeg mig ikke til at udtale nogen afgjørende Mening om. Man har deri villet se et Bevis for, at der var en stærk Tendens til Forøgelse i Hornkvægsbesætningernes Størrelse, og at det forøgede Antal unge Dyr vare bestemte til at rekrutere Besætningerne, og det er klart nok, at en Del af Forøgelsen maa hidrøre fra dette Forhold; men en udtømmende Forklaring synes ikke hermed at være given, naar man seer hen til, at de unge Dyrs Antal i en Række Aar er i Stigning, medens samtidig de ældres er i Stilstand eller endog i Tilbagegang. Ja selv om man tager det Hensyn med, at mange unge Dyr ere opdrættede for at lukke de Huller, som Kvægsygdomme have aabnet, saa troer jeg dog ikke, at det hele forøgede Antal i unge Dyr derved kan forklares. Det forekommer mig sandsynligt, at en Hovedgrund til, at Forøgelsen mest gjælder Dyr under 2 Aar, er den, at Landmændene have manglet Kapital og solgt Dyrene af denne Grund i en yngre Alder.

Indførsel af levende Kreaturer (Tab. XII.) til Englands Forsyning med Kjød spiller som bekjendt en langt

mindre Rolle end Hjemmeforsyningen; men medens Kilderne til denne sidste, Kreaturbestanden i de forenede Kongeriger, seet i Forhold til Folkemængden i den Periode, vi her beskæftige os med, har været mindre i Periodens Slutning end i dens Begyndelse, om den end absolut seet har været i Tiltagen, har Tilførselen fra Udlandet været i Tiltagen, saavel absolut seet som i Forhold til Befolkningens Antal. Denne Forøgelse skyldes Hornkvæg og Faar, medens Indførselen af levende Svin, som iøvrigt spiller en mindre Rolle, har været nedadgaaende. I 1885 er der dog en betydelig Nedgang ogsaa for Hornkvæg og Faar, i 1886 en yderligere Nedgang for Hornkvæg, men derimod en betydelig Stigning for Faar.

Tabel XII.

Antal Kreaturer indførte i Storbritannien og Irland
1867—86.

	Antal i 1000 Stkr.*)				Antal i 1000 Stkr.		
	Hornkvæg.	Faar.	Svin.		Hornkvæg.	Faar.	Svin.
1867	178	540	48	1876	272	1041	44
1868	137	341	34	1877	201	874	20
1869	220	710	69	1878	253	892	56
1870	202	670	96	1879	248	945	52
1871	249	917	86	1880	390	941	51
1872	173	810	16	1881	319	935	24
1873	201	851	81	1882	344	1124	16
1874	194	759	115	1883	475	1116	39
1875	264	986	72	1884	426	945	26
				1885	373	751	17
				1886	319	1039	21

Jeg skal gjøre nogle Bemærkninger om Bevægelserne indenfor de tre Grupper og om den samlede Indførsel. Jeg har for alle 3 Grupper beregnet Gjennemsnitsindførselen for de samme 4 Perioder, som jeg før benyttede

*) altsaa f. Ex. 178 svarer til 178000.

for 1867—70, 1871—75, 1876—80, 1881—85, og dernæst beregnet, hvor meget disse Gjennemsnitstal udgjorde i Forhold til den tiltagende Befolkning, eller Indførselen pr. 1000 Mennesker. Endelig har jeg blot for at lette Overblikket søgt at faa et samlet Udtryk for den hele Indførsel af Hornkvæg, Faar og Svin, ved at reducere Tallet paa disse 2 sidste Grupper paa lignende Maade som ved Beregningen af den samlede Kreaturstyrke, altsaa sat henholdsvis 10 Faar og 4 Svin lig 1 Stk. stort Hornkvæg. (Tabel XIII).

For Hornkvægets Vedkommende er Stigningen ikke stor i de første 2 Perioder, hvilket stemmer med, at Kreaturstyrken i Indlandet i disse Perioder er i Tiltagen. Ved Midten af 70erne bliver Stigningen føleligere og stadigere, men synes dog først ret at tage Fart mod Slutningen af Perioden, da den i 1 Aar, fra 1879 til 1880, stiger med 150000 Stkr.; den kulminerer i 1883, hvor den er omtr. 100000 Stkr. større end i 1880 og meget nær ved $\frac{1}{2}$ Million; derefter har den været i Nedgang og var 1886 over 150000 Stkr. mindre end i 1883. Gjennemsnitstallene (Tab. XIII.) vise den samme Bevægelse i mere regelmæssige Træk, hvor man imidlertid ikke kan se den nedadgaaende Bevægelse i de 2 sidste Aar, fordi de store Tal i Begyndelsen af 80erne dominere Perioden. Seet i Forhold til Befolkningens Antal har Opgangen ligeledes været betydelig for alle Gjennemsnitstallene, nemlig fra 6 i 1867—70 til henholdsvis 7, 8, 11; Nedgangen i 1885 og 1886 er dog saa stor, at Tallet pr. 1000 Mennesker bliver mindre for disse Aar end for Gjennemsnittet af Perioden 1881—85.

Man kan næppe tage fejl af Aarsagerne til denne stærke Stigning. Foruden de almindelige Forhold, som i disse Aar begunstigede Indførselen, de lave Fragter osv., har Grunden været den stærke Aftagen i de forenede Kongerigers Kreaturstyrke, som skyldtes dels de store Tab ved Kvægsygdomme og dels Forpagternes Tab af Kapital i de daarlige Aar efter 1876, hvorved de hindredes i at drive Fedning i saa stort Omfang.

Ved denne Indskrænkning i Kreaturstyrken bragtes en Prisstigning tilveje, som lokkede Udlandet til, og naar Indførselen først naaer sit Højdepunkt ind i 80erne, i 1883 er dette naturligt nok, da Udlandet maa have Tid til at indrette sig paa den forøgede Udførsel; en naturlig Virkning af denne noget langsomme Følgen med Prisernes Stigning er da ogsaa den, at den store Tiltagen i Indførselen heller ikke standser med de nedadgaaende Priser, men ogsaa her er noget bagefter og saaledes rimeligvis har været Aarsag i den voldsomme Nedgang i Priserne ved en Overfyldning af Markedet.

For Faarenes Vedkommende viser sig en noget lignende Bevægelse som for Hornkvæget; den afviger imidlertid ved, at den stærke Tiltagen begynder noget tidligere, og at Opgangen i Indførselen dog i det Hele ikke er saa stor som ved Hornkvæget. For 1885 er der en meget betydelig Nedgang, men 1886 atter en stærk Opgang.

For Svinene er der derimod gjennem hele Perioden en temmelig jævn Nedgang, og Indførselen er i 1885 kun 17000, et Tal, som kun i et af de foregaaende Aar er lavere, nemlig i 1872, i hvilket Aar Indførselen kun var 16000.

I den samlede Indførsel af levende Kreaturer (Tabel XIII), reduceret til stort Hornkvæg og sammenholdt med det tiltagende Indbyggerantal, eller Indførselen udtrykt i stort Hornkvæg pr. 1000 Mennesker, er der da en nogenlunde jævn Stigning, naar man betragter Gjennemsnitstallene for de 4 Perioder, nemlig en Stigning fra 8 pr. 1000 i 1867—70 til henholdsvis 10, 11, 14. I 1885 og 1886 ere Tallene igjen lavere, nemlig 12 (12,4 i 1885 og 11,7 i 1886).

Det er i Indførselen af slagtede Dyr, af Kjød af alle Slags, heri indbefattet Flæsk, at den største Stigning i Kjødtilførselen har fundet Sted, som det vil fremgaa af Tabel XIV. Ved Midten af 70erne er Indførselen mere end 3 Gange saa stor som 1867, og faa Aar senere, 1879, er den igjen fordoblet; den har sit højeste Punkt i

Tabel XIII.

Indførsel af levende Kreaturer i aarligt Gjennemsnit
i de forenede Kongeriger 1867—86.

	Antal levende Kreaturer ialt.			Antal levende Krea- turer pr. 1000 Mennesker.			Ialt levende Kreaturer henført til stort Horn- kvæg pr. 1000 Mennesker.
	Horn- kvæg.	Faar.	Svin.	Horn- kvæg.	Faar.	Svin.	
1867—70	184000	565000	62000	6	18	2	8
1871—75	216000	865000	74000	7	27	2	10
1876—80	273000	939000	45000	8	28	1	11
1881—85	387000	974000	24000	11	27	1/2	14
1885	373000	751000	17000	10	21	1/2	12
1886	319000	1039000	21000	9	28	1/2	12

1880 med $7\frac{1}{2}$ Million Cwt., hvilket er 7 Gange saa meget som i 1867. Stigningen er saa at sige i bestandig uafbrudt Fremgang til 1880, men derefter kommer der jævnlig betydelig Nedgang. I de sidste 2 Aar er Indførselen dog større end Gjennemsnittet af Perioden.

For at tilvejebringe et mere anskueligt Billede af denne Indførsel af Kjød, har jeg søgt at udtrykke den ved Antallet af Dyr, der omtrent kunne antages at svare dertil. Som ved de foregaaende Betragtninger er jeg gaaet ud fra 1 Stk. stort Hornkvæg og har ansat Slagtevægten af et saadant til 6 Cwt., eller omtr. 6 danske Centner. Der kan vistnok indvendes meget mod Rigtigheden af dette Tal, men da det her mere kommer an paa Forholdet mellem Tal, der reduceres paa samme Maade, end paa de absolute Tal, har jeg dog ment at kunne benytte det.

Ved at foretage denne Reduktion kommer jeg til Tallene i Tabel XV, der altsaa skulle udtrykke, hvor mange Stkr. stort Hornkvæg, der ville svare til den samlede indførte Kjødmængde i Gjennemsnit for de 4 Perioder og for de 2 sidste Aar. Man seer, at der i Form af Kjød ind-

føres 2—3 Gange saa meget Kjød som i Form af levende Dyr. Fremdeles sees, at Tilvæksten ved Kjødet har været langt stærkere end ved de levende Dyr, idet Indførselen har været 5—6 Gange saa stor i den sidste Periode som i den første.

Tabel XIV.

Kjød og Flæsk af alle Slags
indført i Storbritannien og Irland 1867—86.

Aar.	Millioner Cwts.*)	Aar.	Millioner Cwts.	Aar.	Millioner Cwts.	Aar.	Millioner Cwts.
1867	1,05	1871	1,99	1876	4,35	1881	6,83
1868	1,10	1872	2,86	1877	4,40	1882	4,05
1869	1,25	1873	3,88	1878	6,00	1883	6,05
1870	1,16	1874	3,51	1879	6,89	1884	5,82
		1875	3,44	1880	7,57	1885	6,71
						1886	6,70

Ialt er Indførselen af alle Slags Kjød i 1885 omtrent $5\frac{1}{2}$ Millioner Cwt. større end i 1867, en Forøgelse, der svarer til henimod 1 Million Stkr. stort Hornkvæg. Hvilke Slags Kjød skyldes nu denne store Forøgelse væsenlig? Først og fremmest skyldes den Flæsket, idet Forøgelsen her udgjør omtr. $\frac{2}{3}$ af den hele Forøgelse, nemlig $3\frac{3}{4}$ Millioner Cwt. Derefter følger frisk Oxekjød, hvor Forøgelsen udgjør henimod 1 Million Cwt. (0,9 Mill.), fremdeles frisk Faarekjød, hvor Forøgelsen er omtr. $\frac{1}{2}$ Mill. Cwt., endelig forskellige Slags saakaldet preservevet Kjød, hvor Stigningen ligeledes er omtr. $\frac{1}{2}$ Mill. Det er iøvrigt værd at lægge Mærke til, at denne Handel med preservevet Kjød, noget af det farligste i Konkurrencen, fordi Kilderne til Tilførsel næsten ere udtømmelige, synes at være i betydelig Aftagen i de sidste Aar; medens den i Gjennemsnit for Australien, Newzeland og New York for 5-Aaret 1881—85 var henholdsvis 207000, 40000 og 152000 Foustager eller

*) 1 Cwt. = 101,6 danske Pd.

tilsammen 399000 Foustager, var den 1886 kun henholdsvis 51000, 18000 og 51000 Foustager eller tilsammen 120000 Foustager, altsaa en Nedgang af 280000 Foustager. Grunden er formentlig, at dette Kjød ved de noget billigere Kjødpriser søges mindre.

Tabel XV.

Indførsel af Kjød og Flæsk af alle Slags i aarligt Gjennemsnit i de forenede Kongeriger 1867—86.

	Millioner Centweight*) (Cwt.)	Svarende til Antal stort Hornkvæg å 6 Cwt.	Svarende til Antal stort Hornkvæg å 6 Cwt. pr. 1000 Mennesker.
1867—70	1,14	190000	6
1871—75	3,14	523000	16
1876—80	5,84	973000	29
1881—85	6,01	1002000	28
1885	6,71	1118000	31
1886	6,70	1117000	31

Skjøndt Spørgsmaalet om vor Indførsel i England ligger udenfor den foreliggende Sag, kan jeg dog ikke undlade at gjøre et Par Bemærkninger derom paa Basis af de her meddelte Undersøgelser.

Naar man overvejer de forskjellige Forhold vedrørende Englands Forsyning med Kjød ved Hjemmeproduktionen og ved Tilførsel fra Udlandet, forekommer det mig, at der dog er adskillige Lyspunkter i vore Udsigter. For det Første synes det mig en stor Fordel, at Hovedforøgelsen i Indførselen er slagtet Kjød, da vi dog heroverfor beholder den store Fordel, som Producenterne af det Kjød, der indføres som levende Dyr, have; dernæst

*) 1 Cwt. = 101,36 danské Pd.

Tabel XVI.

Kreaturstyrke i de forenede Kongeriger i aarlig Gjennem-
 snit fra 1867—86 samt Indførsel af Kreaturer og Kjød
 i samme Periode, alt henført til stort Hornkvæg.

	Antal stort Hornkvæg pr. 1000 Mennesker.				
	Kreatur- styrken i Landet.	Indført som levende Kreaturer.	Indført som slagtede Kreaturer.	Ialt indført.	Ialt
1867—70	432	8	6	14	446
1871—75	441	10	16	26	467
1876—80	411	11	29	40	451
1881—85	394	14	28	42	436
1885	407	12	31	43	450
1886	401	12	31	43	444

synes det mig en Fordel, at Forøgelsen i Forsyningen snarere er fremkommen ved Tilførselen fra Udlandet end ved Forøgelse af selve Landets Besætninger, da der derved aabnes os Udsigt til Fordel hver Gang, der kommer Vanskeligheder ved Tilførselen fra Udlandet. Det voldsomme Opsving i Tilførselen har tildels været samtidig med en Aftagen i Tallet paa Englands Kreaturbesætning, med meget høje Priser og med meget lave Fragter. Senere har der ganske vist funden en betydelig Stigning Sted i de forenede Kongerigers Kreaturbestand, uden at dog endnu den samme Bestand pr. 1000 Mennesker, som i Begyndelsen af 70erne er naaet. Men der spores dog ogsaa en Tilbagegang i Indførselen; hvorledes denne vil paavirkes af de lave Priser er det umuligt at sige. Et meget vigtigt Forhold bliver naturligvis Fragternes fremtidige Højde, som atter afhænger af Handelens Gang og Blomstring. Siden 1877 have de været i saa godt som uafbrudt Nedgang. 1877 var Fragten f. Ex. for 1 Td. Hvede fra New York til England $2\frac{1}{2}$ —3 Kr., men 1886 var den gaaet ned til det Halve, nemlig 125—160 Øre pr. Td.*)

*) The immediate future of agriculture. By the Earl of Onslow. 1886.

Krisen i Englands Landbrug.

Siden Midten af 70erne har der som bekendt i det engelske Landbrug hersket en Krise, der har givet sig tilkjende ved store Kapitaltab for Forpagterne, som have gjort det vanskeligt eller umuligt for dem at svare deres Afgifter efter den tidligere Ansættelse, hvorved der ogsaa er bleven tilføjet de egentlige Landejendomsbesiddere meget betydelige Indtægtstab. Allerede 1879 nedsattes en kongelig Kommission (14. Aug. 1879), som afgiver sin Slutningsberetning i Sommeren 1882. Imidlertid varer Krisen ved, og til de Omstændigheder, der fra først af fremkaldte og udviklede den, er der i de senere Aar kommet det yderligere Prisfald, der ogsaa har angrebet Danmark saa stærkt.

Jeg skal kaste et Blik paa Krisens Styrke og Tabets Fordeling paa de forskjellige Klasser, der have Landbruget til Hovederhverv, Grundene til Krisen og de Midler, man har anvendt eller foreslaaet at anvende.

Der foreligger adskillige Beretninger om de Tab, Krisen har paaført Landbruget; de maa naturligvis kun betragtes som rent omtrentlige og kun egnede til nogenlunde at begrænse Forestillingerne. Sir James Caird har i en Erklæring for en Kommission, der var nedsat til at undersøge Handelens trykkede Tilstand i 1886, udtalt, at Ejernes Tab kunde anslaaes til 20—40 pCt. af Renindtægten, Forpagternes til 10—25 pCt. Da Kjød og Mejeriprodukter under Krisen saa længe holdt sig paa et saa højt Punkt, er det naturligvis de Egne, der lægge Hovedvægten paa disse Produkter, altsaa det vestlige England, der have havt det mindste Tab, medens de Egne, hvor Korndyrkningen spiller Hovedrollen, have lidt mest.

G. J. Shaw Lefevre har gjort et Overslag over den absolute Størrelse af Indtægtsnedgangen i 1875—80, sammenlignet med Perioden 1869—74, og han anslaaer den i Gjennemsnit for hvert af disse Aar til henved 600 Mill. Kroner (576). 50 pCt. af dette Tab skulde hidrøre fra

Misvæxt og Kvægsygdomme, 7 pCt. fra Mindreindtægt ved lavere Priser, 15 pCt. fra den Omstændighed, at man var gaaet over til at dyrke mindre vædifulde Afgrøder og en Snes pCt. fra forøgede Produktionsomkostninger især til Arbejdskraft. Antagelsen synes dog noget høj; andre Forfattere, navnlig Direktøren for det statistiske Bureau Mr. Giffen og Sir James Caird ere komne til mindre Talstørrelser. Gaaer man ud fra det største af de angivne Tal, som gjælder England, Skotland og Wales, 576 Mill. Kr. aarlig, vil dette Tal udgjøre 1000 Kr. pr. Avlsbrug og rigelig en Snes Kr. pr. Td. Land af det hele Landbrugsareal; man maa dog erindre, at Sammenligningen er anstillet med et enkelt Femaar.

Det vil formentlig ikke være uden Interesse at se, hvorledes Indtægtstabet under Krisen er fordelt paa de 3 Klasser, der modtage deres Indtægt fra Landbruget, Grundejere eller Besiddere, Brugere (Forpagtere) og Arbejdere; en Undersøgelse i saa Henseende vil saa meget mere lønne sig overfor engelske Forhold, som man der sjeldnere finder, at disse forskellige Indtægtsklasser tilfalde samme Person, fordi jo den aldeles overvejende Del af Jordbrug i England drives ved Forpagtere, og fordi paa den anden Side de meget smaa Jordbrug, hvor selve Brugerens Haandarbejde spiller en betydelig Rolle, heller ikke ere almindelige; man bliver derved istand til nogenlunde skarpt at adskille de nævnte 3 forskellige Indtægtsklasser, hvad jo særlig vil have Interesse ved Belysning af Forpagtningsinstitutionen under vanskelige Forhold.

Man har i denne Henseende ret fyldige Meddelelser i Udsagnene for den kongelige Kommission og andre Steder i Litteraturen; disse Oplysninger ere dog forholdsvis mindst fyldige for Grundejernes Klasse, men deres Indtægtstab belyses jo ogsaa for en Del gennem Forpagternes Forhold og de nedadgaaende eller eftergivne Afgifter.

Hvad nu Forpagternes Tab angaaer, saa foreligger der vel en Del Meddelelser derom; men disse Meddelelser

støtte sig for en stor Del paa blotte Skjøn, paa enkelte Egne eller enkelte Brug, og man kan ikke komme til nogen fuldstændig klar eller sikker Opfattelse. I de før omtalte Meddelelser fra Sir James Caird ligger dog allerede en Antydning af Forpagternes Tab sammenlignet med Grundejernes. Saa meget er vist, at en Mængde Forpagtere ere komne under Konkurs, og at Gjælden hos Bankerne overalt er voxet stærkt, saavel som Afgiftsrestancerne til Godsejerne. Man vilde forøvrigt have havt langt flere Konkursen mellem Forpagterne, hvis ikke Afgifterne i stort Omfang vare blevne delvis eftergivne og senere nedsatte med et Beløb af 10—30 pCt. En anset Sagkyndig erklærede endog for den kongelige Kommission, at i Aarene 1879, 80 og 81 vare $\frac{2}{3}$ af Forpagtningsafgifterne ikke blevne betalte. Muligheden af en saadan Eftergiveness af de aarlige Afgifter, der skulde udredes af et Jordbrug, stiller jo Forpagteren heldigere end den forgjældede Selvejer, især naar Forholdene ere som i England, hvor en stor Del af Grundbesidderne ogsaa have Indtægt af Miner, andre industrielle Anlæg eller af Kapitaler, anbragte paa anden Maade.

Forpagterstanden har saaledes i det Hele vistnok tabt betydelige Kapitaler, men for Standen i sin Helhed tør man vel vente, at Forholdene igjen ville komme i Orden, at Afgifterne igjen ville blive bragte i Overensstemmelse med Konjukturerne, og at Forpagtningsvirksomheden igjen kan blive lige saa lønnende som før; dog maa man naturligvis have for Øje, at saavidt som Tabet har gjort et større Indgreb i Forpagterens Grundkapital, vil det for længere Tid have hæmmet den fordelagtigste Udvikling af Driftsmaaderne.

Hvad Ejerne angaa, synes der at være Enighed om, at de smaa Selvejere, altsaa nærmest svarende til vore Bønder, have lidt mest af Krisen; men denne Klasse er saa svagt repræsenteret i England, at den faaer en mere underordnet Betydning for Landet i sin Helhed. De store Grundejere, som faa deres Indtægt gennem Forpagternes

Afgift, have naturligvis tabt, hvad der er eftergivet Forpagterne, og de Beløb, hvormed Afgifterne ere nedsatte; men forsaavidt de lavere Afgifter skulle blive staaende, hvortil der jo i Øjeblikket er mest Udsigt, er Grundejernes Tab af en mere blivende Natur end Forpagternes eller, om man vil, større, idet det jo maa bestemmes ved at kapitalisere den aarlige Indtægtsnedgang. Imidlertid maa man paa den anden Side erindre, at Forpagtningsafgiften var stegen en Del faa Aar før Krisen, fra 1876—77 maaske en halv Snes pCt., og at den i Perioden 1770—1850 var fordoblet fra 12 til 24 Kr.; en Del af denne Stigning var dog kun nominel paa Grund af den samtidige Aftagen i Pengenes Værdi. Naar man hører lidet om Tvangsauktioner eller hyppige Ejendomssalg, og naar dette heller ikke blev omtalt for Kommissionen, saa ligger det i særlige Omstændigheder ved de engelske Forhold. Det ligger deri, at mange engelske Grundbesiddere have meget store Ejendomme og desuden Indtægter fra andre Sider end fra Landbrug, samt deri, at Grundejendommene paa Landet i Regelen ikke ere saa stærkt belastede med Prioriter som i mange andre Lande; dette sidste ligger atter deri, at saa mange Ejendomme ere komne til deres nuværende Besiddere ved Arv, altsaa ikke købte til de senere Aars høje Priser, og selv om Hovedarvingen maa udrede de andre Arvingers Andel af Ejendommen, virker det mindre trykkende, for det første fordi han i Regelen er stærkt begunstiget, dernæst fordi det er almindeligt, at disse andre Arvinger kun have Fordring paa en Livrente, men ikke nogen Prioritet i Ejendommen. Endelig stilles i England saa store Fordringer til Grundejerne, at Folk, der ikke have betydelige Kapitaler, i Regelen ikke paa en efter engelske Begreber passende Maade kunne soutenere deres Stilling.

Af de 3 Klasser, som Landbruget ernærer, har den egenlige Arbejder lidt mindst ved Krisen. I en lang Aarrække havde den engelske Arbejders Kaar i det Hele været i Fremgang, navnlig paa Grund af den stadige Fremgang i Industri og Handel og den lette Adgang til Ud-

vandring, og dette Forhold er naturligvis ogsaa kommet Landarbejderen til Gode og har navnlig virket ved at indskrænke Udbudet af Arbejdskraft paa Landet. Der havde i Begyndelsen af 70erne fundet en betydelig Stigning Sted i Lønnen, og ved Afslutning af Kommissionens Arbejder var denne Løn kun sat meget lidt ned, medens der allerede da var en betydelig Nedgang i Prisen paa adskillige af Arbejdernes Livsfornødenheder. Senere er Daglønnen paa Landet vel nok gaaet noget mere ned; bestemte Gjennemsnitsangivelser foreligge ikke og kunne vel ikke let faaes; paa mine Forespørgsler overfor Landmændene, fik jeg til Svar, enten at Lønnen ikke var gaaet ned i de senere Aar eller var gaaet ned med et forholdsvis mindre Beløb, som jeg anslaaer højst til 10—15 pCt. Men samtidig har der jo fundet en yderligere Nedgang Sted i Prisen paa næsten alle Arbejdernes vigtigste Livsfornødenheder. I Kommissionsberetningens Slutning (1882) fremdrages en Række Udtalelser, som belyse Arbejdernes gunstige Stilling ved den Tid, f. Ex.: Arbejderen har aldrig været i en bedre Stilling end nu; Lønnen er i Virkeligheden gaaet meget lidt ned; Arbejderne have nu bedre Løn, de bedre og kunne arbejde mindre end for en Del Aar siden; eller: Arbejderne have i de sidste 6 Aar i Sammenligning med de andre Klasser intet lidt; tvertimod have de lave Priser paa Hvede, Ost og andre af deres Forbrugsartikler været til overordentlig Fordel for dem osv. osv. Disse Udtalelser bekræftes ogsaa af, at Fattigskatten udenfor London har været i Aftagen fra 1870—80.

Hovedaarsagerne til Krisen maa søges i en Række yderlig daarlige Høstaar i Forbindelse med en Nedgang i Priserne paa adskillige Produkter som Følge af et voldsomt Opsving i Indførselen fra Amerika. Den daarlige Høst i disse Aar skyldes navnlig en ualmindelig stor Regnmængde og Mangel paa Solskin, og Aarene 1875—81 vare med Undtagelse af 1878 alle yderst uheldige, navnlig 1879. Hertil kommer Ødelæggelser ved smitsomme Sygdomme blandt Hornkvæg og Faar. Grunden til det stærke Opsving

i den oversøiske Konkurrence netop paa denne Tid ligger i, at den stærke Udvikling i disse Landes Transportmidler paa den Tid ret kommer til Virkning paa Udførselen, fremdeles i en Række gode Høstaar i Amerika, i en stærk Nedgang i Fragterne og i en Indførelse af forbedrede Transportmidler, som navnlig gjør Kjødkonkurrencen mere truende. Denne Nedgang i Priserne træffer i første Række Hvede og Uld samt Kjød af slagtede Dyr, mindre Byg og Havre og levende Dyr. Man har beregnet, at Værdien af Hvedeudbyttet pr. Td. Land. i 1875—80 var omtrent 50 Kr. mindre end Gjennemsnittet for den foregaaende Snes Aar, og at alene Uldproduktionen var 200 Millioner Kr. mindre værd i 1882 end i 1873.

Foruden disse 2 Hovedaarsager til Krisen blev der endnu for Kommissionen fremdraget en Række Aarsager af mindre Virkekraft, men som dog i Forening kunde bidrage ikke uvæsenligt til Trykket paa Landbruget. Saaledes den før nævnte Omstændighed, at Arbejdslønnen før Krisen var stegen meget og ikke senere gaaet forholdsmæssig ned igjen, en Tiltagen i de kommunale Byrder, Jærnbanernes Begunstigelse overfor Landbrugsprodukter fra Udlandet, idet disse undertiden befordres billigere end Landets egne, m. m.

Midler til Fremgang.

Et Spørgsmaal, som jeg flere Gange har havt Lejlighed til at berøre, er: Vil Indskrænkningen i Hvedearealet og den tilsvarende Forøgelse i Græsarealet og af nogle andre Foderafgrøder medføre en saadan Forøgelse i Kreaturholdet, at England nogenlunde skulde kunne forsyne sig selv eller ialfald at Priserne skulde synke saa lavt, at vor Kjødudførsel maatte ophøre? Dette Spørgsmaal har flere Gange været fremme og har jo en betydelig Interesse. I den 20aarige Periode, med hvilken jeg her har beskæftiget mig, har der ganske vist funden en Tiltagen Sted af Kreaturstyrken i det Hele taget, saaledes at

der har været en meget betydelig Tiltagen i Hornkvægets Antal, som har mere end opvejet en Aftagen i Faarenes Antal og en mindre Aftagen i Svinenes Antal. Hvor stor en Del af denne Forøgelse, der skal tilskrives det i det Hele forøgede dyrkede Areal, og hvormeget den Omstændighed, at mere er anvendt til Ernæring for Husdyr end før, er det ikke let at afgjøre, men i hvert Fald har Forøgelsen ikke holdt Skridt med Befolkningens Forøgelse. Flere Forhold synes mig ogsaa at tyde paa, at den nævnte Tiltagen ikke vil blive altfor voldsom, ligesom der jo allerede i det sidste Aar har været en Nedgang. For det første maa man huske paa, at Hvedeproduktion og Kjødproduktion, høje Hvedepriser og høje Kjødpriser ere nøje knyttede sammen som Betingelser for det engelske Landbrug, paa Grund af det ejendommelige System. Naar altsaa Hvedeproduktionen paa Grund af synkende Priser indskrænkes, saa bliver ogsaa Kjødproduktionen dyrere, og der er altsaa deri en Hæmsko; dernæst staa vi ved Udløbet af en Periode med meget høje Kjødpriser, og det er sandsynligt, at disse have animeret Forøgelsen i Besætningerne stærkt, og at der ved de synkende Priser vil indtræde en Reaktion; endelig maa man ikke glemme Tabet i Forpagternes Kapital, der er saa nødvendig ved Fedningen, og den Tendens henimod mindre Kapitalanvendelse paa Jorden, som de senere Aar synes at have medført. At lægge Jord ud til vedvarende Græs er jo netop i Regelen en Sag, der kræver betydelig Forskud, naar det skal være en Forbedring; det fordrer Udgift til en omhyggelig Rensning af Jorden, til Gjødskning, til fortrinlig Frøudsæd og medfører desuden Tab ved at der gaaer indtil henimod en halv Snes Aar, før den vedvarende Græsgang er rigtig i sin Orden. Det synes tillige, som om det er en Forbedring, der ofte fordrer Samvirken af Ejer og Forpagter, idet Ejeren renoncerer paa Afgifter af vedkommende Jord et Par Aar, medens Forpagteren afholder de direkte Udgifter. Denne Udgift ansloges for den kongelige Kommission til 70—120 Kr. pr. Td. Land. Det hedder ogsaa jævnlige i

de Bemærkninger, som ledsage de statistiske Taloplysninger, at man snarere maa sige om en stor Del af Forøgelsen i Græsarealet, at den hidrører fra Jord, der er bleven liggende til Græs, end fra Jord, der er udlagt til Græs. Paa den anden Side kan det ikke nægtes, at der er Forhold, som tale for Udvidelsen af Kreaturholdet, saaledes navnlig Englands Klima, der i det Hele er saa gunstigt for Græsvæksten, den høje Arbejds løn, og den store Kapitalrigdom.

Det er bekjendt nok, at der i de senere Aar finder en ivrig Bestræbelse i England Sted for at udvide Mejerivæsenet, forbedre Kvaliteten af Smør og Ost, oprette Fællesmejerier osv.; det synes, som om de bedre Kvaliteter af engelsk Ost have kunnet bestaa i Konkurrencen med de amerikanske Varer, idet Prisen paa bedste engelsk Ost nu er adskillig højere end paa den amerikanske; men de ringere Varer have endnu en farlig Konkurrent i de amerikanske Oste, og man arbejder derfor ivrig for at hæve Kvaliteten. Ligeledes gjøres deres Anstrængelser for at fortrænge det fremmede Smør, særlig ogsaa det danske, fra dets fremragende Plads. Da imidlertid Spørgsmaalet om Mejeriet og vor Afsætningsforhold af Mejeriprodukter i England nylig har været Gjenstand for Behandling her i Selskabet, skal jeg ikke nu forsøge at komme nærmere ind paa denne Sag, men har blot villet minde om, at der paa dette Punkt i selve England er en Konkurrence at kæmpe mod.

Blandt de Midler til Bedring af den nuværende Situation, som man i England seer hen til, indtager Forbedringen i den landøkonomiske Undervisning en fremragende Plads*). Herpaa tyder de Undersøgelser, man har foretaget af den landøkonomiske Undervisning i de

*) Man har i det Hele i de senere Aar i England helliget den theoretisk-tekniske Undervisning mere Opmærksomhed end før, og der var i 1881 nedsat en kongelig Kommission, som skulde undersøge dette Spørgsmaal.

forenede Kongeriger og paa Fastlandet, og som ere offentliggjorte i det engelske Landhusholdningsselskabs Tidsskrift; man støder ofte paa Ytringer i denne Retning i den landøkonomiske periodiske Presse, og jeg hørte ofte under mit Ophold i England Tale om, at man selv der nu mente at være tilbage i denne Henseende. Ret betegnende er en Ytring i det ansete Kvartalsskrift *Edinburgh Review* om Landbrugets Tilstand, som lyder omtrent saaledes: »Vore Industridrivende vaagnede af deres Drøm om industriel Supremati og fandt, at tekniske Skoler i Udlandet i faa Aar havde opvejet, hvad England skyldte det tidlige Forspring. Maaske ville ogsaa vore Agerbrugere finde, at de af samme Aarsager ere blevne tilbage i Væddeløbet. Næsten enhver Stat paa Fastlandet er bedre forsynet med Midler til Landboundervisning end England; i enhver anden Gren af menneskelig Kundskab, hvor Praxis afhænger af Theori, er den korteste Vej til heldigt Resultat Herredømme over Principperne, med andre Ord theoretisk Indsigt.«

Da England saaledes næppe er det Land, til hvilket vi skulle se hen som Mønster i denne Retning, skal jeg ikke komme nærmere ind paa Detailler i denne Sag. Man bør dog ikke glemme, at England med Hensyn til Forsøgsanstalter er gaaet i Spidsen med det bekjendte Rothamsted, om end denne private Institution hidtil har været temmelig isoleret. I den sidste halve Snes Aar er der kommen en anden Forsøgsstation for landøkonomiske Forsøg til, Woburn, paa Hertugen af Bedfords Gods.

Blandt de Midler, man i England har bragt i Forslag for at bøde paa Tidernes Vanskelighed, maa fremdeles nævnes Bestræbelser for at bringe en større Del af Produkternes endelige Værdi ved Salget til Forbrugerne i Landmændenes Lomme, og noget mindre i Mellemandlernes, idet man har ment, at denne Klasses Fortjeneste i Øjeblikket var uforholdsmæssig stor, fordi den trods de lave Priser, der betaltes til Landmændene, endnu fik forholdsvis høje Priser hos Forbrugerne. Disse Bestræbelser ere traadte ud i Livet ved

Stiftelse af Forretninger, der skulde besørge Salg umiddelbart til Forbrugerne for Landmændenes Regning; af disse Forretninger vare imidlertid ved min Afrejse fra England kun de allerførste aabnede; der forelaa saaledes ikke længere Erfaringer, de almindelige Principper deri har jeg andet Sted havt Lejlighed til at referere og skal derfor ikke her komme ind derpaa, saa meget mere som jeg troer, at hele denne Bevægelse i Almindelighed er mere i Forbrugernes end Producenternes Interesse, om der end i nogle Tilfælde kan være meget at rette, navnlig naar der er for mange Mellemlhandlere. Det er iøvrigt heller ikke alene fra Landbrugets Side, at man har Opmærksomheden henvendt paa denne Sag; Bladet *Economist*, der repræsenterer almindelige økonomiske Interesser, sagde saaledes for ganske nylig: »Slagterne have tjent umaadelig ved at Kvægpriserne ere gaaede ned, medens Kjødpriserne i Detailhandlen have holdt sig temmelig uforandrede, og ved flere Bryggeriers Omdannelse til Aktieselskaber har det viist sig, at de lavere Priser paa Byg og Humle blot have forøget Ølhandlernes Fortjeneste, medens Prisen paa Øl har holdt sig temmelig uforandret«. Jeg har ikke seet den hele Sag meget omtalt i den engelske Presse i den senere Tid; dette hidrører maaske fra, at den Mand, der tildels var Sjælen i Bevægelsen, Landhusholdningsselskabets Sekretær, Mr. Jenkins, er død.

Det ligger nær at drage ogsaa Manglerne ved Landbolovgivningen frem, naar Landbruget hjemsøges af en saadan Krise som nu nylig, og der har da ogsaa funden en livlig Drøftelse Sted i denne Retning, dels ved Kommissioner, dels i den offentlige Diskussion. Der har navnlig været drevet en meget stærk Agitation for at faa gennemført Forandringer i Lovgivningen, som kunde fjerne de Vanskeligheder, den lægger i Vejen for en mere almindelig Fordeling af Ejendomsretten over Jord og navnlig for Dannelsen af mange smaa Ejendomme, svarende til vore Bøndergaarde og Husmandsbrug, og en Del Forbedringer i denne Henseende ere virkelig blevne gennemførte.

Ligeledes ere adskillige vigtige Forbedringer til Sikring af Forpagternes Stilling gennemførte; endelig har der været ført mange Klager over Ordningen af de kommunale Skatters Udredelse.

Hvad nu det første Forhold angaaer, Bestræbelserne for at danne smaa Ejendomme, maa man erindre, for det første, at Sagen har været benyttet som Agitationsmiddel i den politiske Strid, og dernæst, at den engelske Lovgivning virkelig havde betydelige Mangler i denne Retning, sammenlignet med mange andre Lande, navnlig ogsaa sammenlignet med Danmark. Disse Mangler hidrøre væsentlig fra 3 Forhold, Vanskeligheder ved Omsætningen af Landejendomme, den almindelige Udbredelse af Fideikommisser og fra Arvelovgivningen, der bestemmer, at al Arv, over hvilken der ikke er disponeret ved Testamente, tiltaler den ældste Søn.

Vanskelighederne ved Omsætning af Landejendomme hidrørte dels fra, at det var meget besværligt og kostbart ved Kjøb af en Ejendom at faa fuld Sikkerhed for, at man virkelig var bleven Ejer, og at der ikke selv efter temmelig lang Tids Forløb kom Krav fra anden Side; lignende Vanskeligheder klæbde ved Optagelse af Laan i en saadan indkjøbt Ejendom; endelig vare Afgifterne ved Ejendoms-overdragelsen store og bestemte efter en meget uheldig Maalestok (efter Dokumenternes Antal og Størrelse). Naar en Mand købte en Ejendom, begyndte der derfor en vidtløftig Undersøgelse af alt, der kunde tænkes at afficere den fulde Ejendomssikkerhed, dens tidligere Skjæbne, tidligere Ejers Forhold osv., og denne Undersøgelse kunde vare et Aarstid eller mere uden dog at komme til fuldstændig betryggende Afslutning. Denne Mangel havde sin Rod i Savnet af Skjøde- og Panteregister og af Lovbestemmelser, der saa at sige nødvendiggjøre Benyttelsen af disse, og de Kommissioner, der nedsattes for at undersøge, hvad der kunde gjøres, anbefalede da ogsaa Indførelsen af saadanne Skjøde- og Panteprotokoller eller Grundbøger, og der udkom Love, som skulde bøde paa Manglerne; men

de have hidtil viist sig lidet virksomme, bl. a. maaske af den Grund, at man ikke har villet eller turdet paabyde en tvungen Indførelse af alle Retshandler vedkommende Landejendomme i offentlige Registre, da Englænderen jo ikke holder meget af, at det Offentlige blander sig i hans Anliggender, og man maaske ogsaa nærer Frygt for, at den Undersøgelse, som ved den nuværende mangelfulde Ordning maatte gaa forud, skulde ende med, at der blev opdaget gamle Krav, som vilde skade den nuværende Ejer.

Det er klart, at alle disse Forhold gjøre det langt vanskeligere for den lille Jordbruger at købe Jord, da han jo hyppig maa sætte hele sin Velfærd paa Spil og desuden har stor Frygt for Processer, medens den store Grundejer med Ro kan afvente den endelige Ordning af alle Vanskeligheder ved et Kjøb; dette forklarer ogsaa den særlige Betydning, som det i England kan have at danne Foreninger med det Formaal at indkøbe større Landejendomme og udstykke dem i smaa Brug, fordi det her er den eneste Maade, paa hvilken en lille Jordbruger paa en nogenlunde bekvem Maade kan opnaa sikker Ejendomsret.

Paa flere Maader har man søgt at løsne de Baand, som den almindelige Ret til Oprettelse af en Slags Fideikommissgodser i stort Omfang har paalagt den frie Omsætning af Landejendomme i England. At denne Institution har et meget stort Omfang, er sikkert, men det er mig ikke bekjendt, at man har bestemte statistiske Oplysninger derom; ifølge en Angivelse, der skriver sig omtrent fra Aarhundredets Midte, skal paa den Tid de $\frac{2}{3}$ af Englands Jord være belagt med saadanne fidekommissariske Baand; det er let at se, at heri ligger en anden væsenlig Hindring for Dannelsen af en Stand af smaa Selvejere, om end Indskrænkningerne i den frie Dispositionsret hos Besidderen var mindre i England end mange andre Lande og bl. a. afviger derved, at der i hver Generation kommer et Tidspunkt, da Besiddelsen kan overgaa til fri Ejendom enten ved Overenskomst mellem Besidder og Stamherre eller undertiden ved Besidderen alene. I den nyere Tid ere nu Be-

stræbelserne gaaede i Retning af at løse de Baand, som saaledes paalægges Besidderne af de store Jordejendomme. Allerede tidlig begyndte man at give Tilladelse til Optagelse af Laan, forsaavidt disse anvendtes til Forbedringer, og d. 20. August 1882 kom en Lov, som væsenlig omordnede Forholdene. Der blev ved denne givet Besidderne Ret til at sælge det hele Fideikommissgods eller Dele deraf, til at afslutte Forpagtningskontrakter paa lang Tid og flere lignende Bestemmelser. Pengene, der indkom ved Salget, skulde anlægges i anden Grundejendom, sikre Værdipapirer, Tilbagebetaling af Gjæld eller til Forbedring af Godset. Allerede siden 1846 bestaaer der særlige Instituter, dels Statsinstituter, dels private Instituter med nogle Begunstigelser, som udlaane Penge til Forbedringer af Landejendomme, og disse have fra 1846—1881 ialt udlaant c. 250 Mill. Kroner, af hvilke den største Del er laant til Besiddere af Fideikommisser. Med disse Bestemmelser ere nogle af de vigtigste Indvendinger mod Fideikommisserne fjernede, men man synes dog ikke endnu at ville slaa sig til Ro dermed. Det blev udtalt for Kommissionen af en almindelig anseet Sagkyndig, at der sædvanemæssig var ved at udvikles en anden Forandring, idet det ofte bestemtes ved Fornyelsen af Oprettelsespatenterne, at Besidderen skulde have Lov til at vælge den af sine Sønner til Arving, som syntes ham mest egnet dertil.

Hvad endelig Spørgsmaalet om en Forandring i Arvelovgivning angaaer, saaledes at ikke al Arv ved manglende Testamente tilfaldt den ældste Søn, saa synes den praktiske Betydning heraf uklar; thi det er Regelen ogsaa i England, at der oprettes Testamente, hvorved altsaa andre Bestemmelser komme til Anvendelse; da imidlertid ved disse Testamenter jo saa hyppig den ældste Søn begunstiges, saa beroer dette maaske mere paa en national Ejendommelighed end paa den positive Lovgivning, og Virkningen af en Lov i saa Henseende stiller sig altsaa tvivlsomt, saa meget mere som mange andre Forhold i England synes

at staa hindrende i Vejen for Dannelsen af en Stand af smaa Selvejere.

Saa meget synes imidlertid afgjort, at man af disse Reformbestræbelser ikke kan vente nogen meget pludselig Fremgang i Landbruget, da de ifølge deres hele Natur kræve lang Tid til at virke og desuden modvirkes af andre Forhold, bl. a. den stigende Pris paa Jorden i England og en vis begyndende Ulyst til at sætte Kapital i langsomt virkende Grundforbedringer, en Ulyst, som er kaldt tillive ved forskellige Angreb paa den fuldstændig sikre Besiddelse af Jord.

Disse her omtalte Bevægelser i Landbolovgivningingen eller i den agrariske Agitation synes jo i det Hele at svare til et overvundet Standpunkt for os, idet vi jo netop til dels have de Tilstande, som fra visse Steder i England tilstræbes saa ivrig, bl. a. en stor Stand af mindre Selvejere, men jeg har dog ment ikke at kunne forbigaa dem her, hvor der er Tale om en Belysning af de engelske Landboforhold.

Da Forpagterstanden i England spiller en saa stor Rolle, eftersom den for en stor Del svarer saavel til vor Bondestand som til vore Proprietærer og Forpagtere, er det naturligt, at man har gjort de Lovgivningsbestemmelser, som vedrøre den, til Gjenstand for den grundigste Drøftelse, hvilket ogsaa har ført til nogle vigtige Lovbestemmelser. I første Række maa her nævnes de Bestemmelser, som skulle sikre Forpagterne fuldt Udbytte af den Kapital, de anbringe i deres Bedrift, hvorved jo bl. a. opnaaes, at der trækkes mere Kapital til Landbruget, og dernæst Bestemmelser sigtende til at afhjælpe tidligere Hindringer for Krediten; dertil kommer endnu nogle Lempelser overfor Grundejerens Jagtret.

Det var tidligere meget lange Forpagtningskontrakter, man anbefalede, naar der var Tale om at sikre Forpagterne Frugterne af den anvendte Kapital; men lange Forpagtninger ere i Øjeblikket ikke højt i Kurs hos Landmændene paa Grund af de nedadgaaende Konjukturer;

man er ofte tilbøjelig til at give de enaarige Kontrakter Fortrin, og for at bøde paa disses Mangler med Hensyn til Forpagterens Udbytte af Kapitalanvendelse, har man da rettet Hovedbestræbelsen paa ved Loven at tilsikre ham en passende Erstatning for Kapitalanvendelse, naar han fratræder. Man har allerede tidlig i enkelte Egne havt saadan almindelig Erstatning gennemført sædvanemæssig; dog ere Dommene om Resultaterne heraf ikke ublandet gunstige.

Allerede 1875 kom en Lov, som skulde sikre den fratrædende Forpagter Erstatning for anvendt Kapital; den blev dog ikke af nogen særdeles stor Virkekraft, om den end indirekte gjorde en Del Nytte. Den indeholdt nemlig en Bestemmelse, som tillod Grundejeren og Forpagteren efter fælles Overenskomst at afslutte Kontrakt uden Hensyn til Loven af 1875, og det siges almindelig, at de 90 pCt. af Godsejerne erklærede deres Forpagtere, at de ikke vilde slutte Kontrakt paa Grundlag af den nye Lov. I 1883 kommer da en ny Lov i lignende Retning, og de mellem-liggende daarlige Aar have sandsynligvis bidraget til, at man nu stiller Forpagterne gunstigere. Denne Lov kan ikke som den af 1875 tilsidesættes efter Overenskomst, og den opstiller som Grundprincip, at enhver Forpagter, som har udført én af de Forbedringer, der ere omhandlede i Loven, ved Fratrædelse har Ret til af Grundejeren at fordræ en Erstatning, svarende til den Værdi, som de udførte Forbedringer endnu maatte have for den nye Forpagter. Bestemmelse af Erstatningssummen fastsættes simpelthen ved Skjøn af uvillige Mænd, og hvis disse ikke kunne blive enige, vælges en Mand, der skal afgjøre Sagen; kan man ikke blive enig om Valget af denne, udnævnes han af Øvrigheden. Der synes ved disse Bestemmelser at være aabnet Vej for et betydeligt Fremskridt, om man end ikke overalt endnu er fuldt tilfreds.

Der existerede tidligere en betydelig Hindring for Forpagternes Kredit i den Omstændighed, at Grundejerne havde en lovbestemt Panteret i Forpagterens Ejen-

dele enten paa ubegrænset Tid eller paa en lang Aarrække forud for andre Kreditorer; dette var til en vis Grad en Fordel for Forpagteren, fordi det medførte, at der lettere kunde gives Henstand med Afgiften, men det svækkede som sagt hans Kredit, og 1883 indskrænkedes denne Panteret til kun at gjælde Afgiften for 1 Aar.

Jeg er nu kommen til Ende med de Bemærkninger, jeg havde tænkt at fremsætte her iaften. Seer jeg tilbage paa det engelske Landbrug i den sidste Menneskealder, faaer jeg snarere Indtryk af en vis Stillestaaen end af en rask fremskridende Udvikling; om den nærmeste Fremtid vil bringe en saadan er vistnok i Øjeblikket meget usikkert; men i hvert Fald forekommer det mig, at der er god Grund til her i Danmark alvorlig at overveje Følgerne for os af en saadan Udvikling.
